

การต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่นว่าด้วยการจัดการความขัดแย้ง ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

DISCURSIVE STRUGGLES BETWEEN STATE AND LOCAL OF CONFLICT MANAGEMENT IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCE

อัศวศิริ ลาปี้อ* ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และ รศ.ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ์

Aussiri Lapie Dr.Preecha Piamphongsant and Assoc.Prof.Dr.Suthy Prasartset

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี
Program in Political Economy and Governance, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

*Corresponding author: E-mail: sirin.a@hotmail.com

รับบทความ 7 ธันวาคม 2560 แก้ไขบทความ 11 มกราคม 2561 ตอรับบทความ 15 มกราคม 2561 เผยแพร่บทความ 15 กรกฎาคม 2562

บทคัดย่อ

การต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่นว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปของอุดมการณ์กระแสหลัก อุดมการณ์ต่อต้านภายใต้บริบทของคู่ตรงข้ามผ่านชุดวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมการจัดการความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัญหาความรุนแรงและความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์รายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่มแล้วนำข้อมูลที่ได้อันมาวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบโดยวิธีสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่าวาทกรรมฝ่ายรัฐซึ่งถือเป็นวาทกรรมกระแสหลักมีการประกอบสร้างและผลิตซ้ำของชุดอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อสถาปนาอำนาจนำด้วยยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติโดยอาศัยกลไกการดำเนินการผ่านสถาบันต่าง ๆ เป็นตัวแสดงหลัก ในขณะที่วาทกรรมต่อต้านอันเกิดจากเงื่อนไขเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ชาติพันธุ์นิยมด้วยอัตลักษณ์หลายมุสลิมปัตตานีผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรมของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการครองอำนาจนำด้วยข้อเรียกร้องเอกราชการปกครองตนเองอันชอบธรรมทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอันหลากหลายผ่านสนามวาทกรรมความขัดแย้งร่วมสมัยในปริภูมิพลความรุนแรงโดยละเอียดแล้วยังปรากฏพบอุดมการณ์ทางเลือกอันเป็นผลผลิตจากการต่อสู้ทางวาทกรรมของคู่ตรงข้าม 2 ลักษณะ คือ 1.กลุ่มต่อต้านขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความอยู่รอดและ 2. กลุ่มสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวในลักษณะของแนวร่วมอีกด้วย

อย่างไรก็ตามปัจจุบันปัญหานั้นเนื่องมาจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์อย่างเข้มข้นระหว่างรัฐกับท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นได้นำมาสู่การเพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นอันสะท้อนถึงเงื่อนไขที่นำไปสู่การสร้างสถานการณ์ความไม่สงบจากปัจจัยที่ซับซ้อน ซึ่งรัฐและกลไกสำคัญทางการเมืองในฐานะหน่วยงานหลักของกระบวนการจัดการความขัดแย้งควรบูรณาการและเปิดพื้นที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างหลากหลายรวมทั้งเสริมสร้างสันติภาพให้ครอบคลุมถึงความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยั่งยืนด้วย

คำสำคัญ : การต่อสู้ทางวาทกรรม, การจัดการความขัดแย้ง, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ABSTRACT

This study was a quality research. The objectives of this study formation are to dominant ideology, counter-ideology of opposite pair context with discourse and discourse practice for conflict management as the result of violence and unrest cited in southern Thailand. The data collection involves document research, in-depth interviews and group interviews and analyzed this data by content analysis then, was checked with the triangulation technique.

The findings showed that state which is considered to dominant discourse has derived from a create and reproduce of political ideology for hegemony with national security strategy by repressive state apparatus in the leading actor. Meanwhile, counter-discourse as inherit ideology of ethnonationalism with Melayu Muslim Patani identity for counter-hegemony by discursive practices from independence movement groups in condition

of righteousness history. Considering for diversity of social interactions in discursive field at conflict contemporary can be divided into two types; 1.groups of people that movement resistance with ideology of survival and 2.groups of people are align that movement support.

However current problem in the three southern border province because of conflict intensely of ideological between state and local has led to increase violence that reflects the conditions to diversely of unrest situations. Therefore the political mechanisms as a part of state should be resolution for integration conflict management and provide other sectors have a part in conflict management too include just build peaceful cover for sustainability fairness of better economic, social, politics and local cultural.

Keywords: Discursive Struggles, Conflict Management, Three Southern Border Province

บทนำ

สถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยซึ่งประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีความเฉพาะและมีสภาพปัญหาที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นของประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา และด้านความมั่นคงโดยเฉพาะปัญหาด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนที่มีพื้นฐานมาจากความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวง รวมทั้งความรู้สึกแตกต่างอัตลักษณ์และชาติพันธุ์จากความรู้สึกที่สะท้อนถึงความแตกต่างดังกล่าว จึงทำให้เกิดกระแสต่อต้านรัฐในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นเหตุการณ์ความรุนแรงของระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มทางสังคมหรือขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในพื้นที่ และผลของการก่อความไม่สงบและการจลาจลทำให้เกิดปัญหาที่สลับซับซ้อนต่อเนื่องมาเป็นเวลาช้านาน จากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2549, หน้า 45) พบว่าในบางครั้งก็มีบุคคลบางกลุ่มบางพวกที่อยู่ในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น นักการเมืองที่มีอิทธิพล กลุ่มโจร พวกมิถิลาชีพอาศัยของทางของความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐกับประชาชนจึงได้ฉวยจังหวะจากโอกาสต่าง ๆ สร้างสถานการณ์และปัญหาขึ้นหรือบางกรณีแม้ไม่ได้ฉวยโอกาสสร้างสถานการณ์ความไม่สงบแต่อย่างน้อยการที่มีความต้องการให้ปัญหาดำรงอยู่ต่อไปเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ นอกจากนี้ข้อมูลจากการรวบรวมรายงานของเวทีชาวบ้านด้วยการจัดพื้นที่ของส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้พบว่านโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยเฉพาะในสมัย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรที่ได้ทุ่มเทลงแรง ลงงบประมาณไปมากแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายของรัฐไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีประสิทธิภาพและขาดความเข้าใจที่จะปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งพบว่าปัญหาที่ประชาชนระบุงจากเวทีชาวบ้านที่มีความถี่สูงในพื้นที่ต่าง ๆ คือเรื่องความไม่ยุติธรรมจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐในการเลือกปฏิบัติ เรื่องการต่ออายุการศึกษาพื้นฐาน เรื่องความยากจน เรื่องยาเสพติด เรื่องผู้มีอิทธิพล เรื่องความขัดแย้งทางการเมืองและเรื่องกลไกของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพหรือแม้แต่เรื่องขบวนการก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น (เมธาวี ขติยะสุนทร, 2555, บทคัดย่อ)

ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบความคิดของเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งและสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น สามารถสังเคราะห์จากงานการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดชายแดนใต้ของนักวิชาการหลายท่าน เช่น ชูสิทธิ์ วิรุณหะ (2551, บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง “การประกอบสร้างประวัติศาสตร์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน” หรือ “บุหงารายา : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู” และการรวบรวมบทความจากนักวิชาการของ อุทัย ดุลยเกษมและเลิศชาย ศิริชัย (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “แนวความคิดในการวิเคราะห์พื้นที่ปฏิบัติการ จังหวัดปัตตานี” การศึกษาของอารีพิน บินจิและคณะ (2558, บทคัดย่อ) เรื่อง “ปาตานี...ประวัติศาสตร์และการเมืองในโลกมลายู” รวมทั้งจากการทบทวนและรวบรวมความสำคัญของรายงานการศึกษาอีกหลายเล่มที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในช่วง พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความสำคัญกับ “ประวัติศาสตร์ที่เป็นอิสระ” (autonomous history) ของท้องถิ่นและชุมชนโดยเฉพาะประวัติศาสตร์จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นไม่เกี่ยวข้องกับสยามเท่านั้น แต่ยังผูกพันกับโลกมลายูอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนี้โดยสภาพปัญหาที่ปรากฏมีลักษณะของเงื่อนไขที่มีความสลับซับซ้อนและการสะสมของปัญหามาแต่อดีตอันยาวนานเกี่ยวกับบริบทบางประการของลักษณะเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งสามารถสรุปเป็นชุดความคิดและการก่อตัวจากเงื่อนไขของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยแต่เดิมนั้นทุกรัชสมัยในกรุงรัตนโกสินทร์พบว่ารัฐมีนโยบายการปกครองหัวเมืองภาคใต้ในลักษณะผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) แม้ว่าจะมีการกวาดต้อนชาวมุสลิมภาคใต้ในฐานะเชลยสงครามมายังพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศแต่ก็มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกันกับคนไทยในภาคต่าง ๆ ได้เพราะรัฐไม่ได้มีนโยบายในเชิงกลศึกหรือดูถูกทางเชื้อชาติ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง

รูปแบบการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เริ่มมีการส่งคนจากส่วนกลางไปปกครองหัวเมืองต่าง ๆ รวมทั้งรัฐปาดานันั้นสูญเสียอิสระในการปกครองตนเองเป็นอย่างมาก เนื่องจากถูกแบ่งแยกพื้นที่และจัดระเบียบการปกครองใหม่แบ่งพื้นที่ออกเป็นจังหวัด รัฐปาดานันี้จึงกลายเป็นจังหวัดปัตตานี นราธิวาสและยะลาในปัจจุบัน นอกจากนี้ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 ในช่วงสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงครามที่รณรงค์เรื่องความเป็นไทย โดยอ้างว่าเพื่อให้ทันสมัยกับนานาอารยประเทศ ซึ่งนโยบายในสมัยนั้นคือการกลืนวัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมให้เป็นไทยเพียงรูปแบบเดียวรวมทั้งให้ถือว่าศาสนาพุทธเท่านั้นเป็นศาสนาประจำชาติและจากนโยบายชุดดังกล่าวนี้จึงส่งผลกระทบต่อทัศนคติของศาสนิกอื่น ๆ อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดโยงกับหลักการของศาสนาอิสลามและคัมภีร์อัลกุรอานอย่างเคร่งครัดดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่เป็นชนวนก่อให้เกิดการสร้างความไม่พอใจของชาวมุสลิมต่อรัฐบาลไทยอย่างชัดเจนจนปัจจุบัน

ทั้งนี้ในช่วงระยะเวลากว่า 13 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่พ.ศ.2547-2560) ได้มีการพยายามนำเสนอกรอบแนวคิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าด้วยการสร้างความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้บนฐานที่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและการจัดอิทธิพลความคิดรุนแรงจากภายนอกไม่ให้เข้ามาในพื้นที่จะแก้ปัญหาและลดความรุนแรงได้ แต่กลับพบว่าแม้ว่าตั้งแต่รัฐบาลจะกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับที่ 4 ช่วง พ.ศ.2542-2546 ซึ่งได้มีความพยายามในการหาคำตอบของสาเหตุความขัดแย้งและรุนแรง ด้วยการที่ฝ่ายรัฐ ฝ่ายราชการเปิดโอกาสให้ผู้แทนของกลุ่มประชาชนต่าง ๆ ในพื้นที่มาร่างนโยบายความมั่นคงร่วมกัน บนกรอบแนวคิดหลักก็คือการให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกกลัว ๆ ที่จะดำเนินชีวิตในเมืองไทย เป็นคนไทยโดยยังดำรงความเชื่อความศรัทธาและคุณค่าชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามของตน แต่ที่ขาดหายไปก็คือข้าราชการและภาครัฐไม่เข้าใจและเข้าใจไม่ถึงหลักการของการอยู่อย่างมุสลิมที่ดีในสังคมไทยซึ่งเป็นจุดสำคัญยิ่งต่อความรู้สึกและจิตวิญญาณของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการวิเคราะห์ที่ปะเด็นปัญหาได้อย่างตรงจุดและนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจำต้องเข้าใจฐานความคิดเกี่ยวกับปมความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้อีกมากมาย ซึ่งมีจุดร่วมอันกล่าวโดยสรุปได้ว่า เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์, ความแตกต่างทางชาติพันธุ์, ศาสนา, วัฒนธรรมและปัจจัยประกอบเสริมอื่น ๆ เช่น ความยากจน, อิทธิพลมืดและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ (สมัชชา นิลปัทม, 2552, บทคัดย่อ) สามารถสรุปได้ว่า การใช้อำนาจบังคับมาเกี่ยวข้องเพื่อให้คนมุสลิมรับวัฒนธรรมไทยเป็นของตน ผ่านการถ่ายทอดความรู้ คุณค่าและวัฒนธรรมดังกล่าวก็คือการกระทำของวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมนั่นเอง หากเกิดการยอมรับโดยดีก็ไม่มีปัญหาแต่หากชาวมุสลิมไม่เต็มใจรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมเช่นนั้นก็กลายเป็นความพยายามที่จะครอบงำทำให้เกิดความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการต่อต้านรัฐอย่างเลี่ยงไม่ได้

หากพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในลักษณะของการต่อสู้เคลื่อนไหวการจัดการความขัดแย้งผ่านอำนาจและการสถาปนาโครงสร้างของวาทกรรมแล้ว พบว่าสาระสำคัญเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “วาทกรรม” นั้น อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2552, หน้า 60) มีความเห็นว่าแม้การศึกษาแนวดังกล่าวจะเป็นวิธีการศึกษาที่ค่อนข้างใหม่สำหรับแวดวงวิชาการไทย แต่การศึกษาแนวนี้เน้นเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและกระบวนทัศน์ที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างมากมาที่เดียวกล่าวคือเป็นการเปลี่ยนการศึกษาจากเวทีของความขัดแย้งและการต่อสู้ทางโครงสร้างทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่เคยปรากฏอยู่ในแนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของกระบวนกรเปลี่ยนผ่านมาให้ความสำคัญกับการต่อสู้และความขัดแย้งในเวทีทางวัฒนธรรมมากขึ้น นั่นคือเป็นเวทีของการแย่งชิงอำนาจในการนิยามความหมาย ที่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนกรจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้การศึกษาแนววาทกรรมเป็นการหันมาให้ความสำคัญกับมุมมองทางด้านความรู้และอำนาจของชุดข้อเสนอของภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ซึ่งเคยถูกละเลยก่อนหน้านี้อย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขในการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ มักติดยึดอยู่กับข้อเสนอเพียงชุดเดียวโดยมักถูกทำให้เชื่อว่าเป็นความถูกต้องที่มีประสิทธิภาพมากกว่าชุดข้อเสนอแบบอื่น ๆ ทั้งที่ชุดข้อเสนอหลักมักให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอำนาจในสังคมซึ่งมีอำนาจและน้ำหนักในการกดทับวิธีคิดแบบอื่น ๆ และที่สำคัญแนวคิดนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับรูปแบบและชุดข้อเสนอของวาทกรรมว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากภาคส่วนต่าง ๆ ในลักษณะของข้อเสนอที่หลากหลายมากขึ้น ดังนั้นการพยายามที่จะสะท้อนภาพของความสัมพันธ์ในการนำเสนอเงื่อนไขว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ระหว่างชุดวาทกรรมหลักกับวาทกรรมท้องถิ่นโดยผ่านกลไกต่าง ๆ จะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก

ที่ผ่านมามีการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ได้กลายมาเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุดของข้อเสนอหลักกับการนำไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ จนอาจเรียกได้ว่าวาทกรรม “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” เป็นกลไกทางด้านอุดมการณ์หลักที่สำคัญที่สุดของรัฐไทยสมัยใหม่ในการพยายามที่จะขยายอำนาจเข้าสู่พื้นที่ในลักษณะของการผสมกลมกลืน (Assimilation) และการบูรณาการ (Integration)

ซึ่งการถ่ายทอดชุดความคิด กระบวนการและรูปแบบดังกล่าวก็คือการกระทำของวาทกรรมนั่นเอง เพราะวาทกรรมคือระบบและกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำการเก็บกดและปิดกั้นเอกลักษณ์ตัวตนและคุณค่าอย่างอื่นเอาไว้ ซึ่งในมุมมองหนึ่งการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ด้วยวาทกรรมหลักดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้อำนาจรัฐเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงได้โดยง่าย ขณะเดียวกันเป็นการตั้งอำนาจในพื้นที่เข้ามามีส่วนหนึ่งของรัฐไปพร้อม ๆ กัน และเมื่อพิจารณากรณีการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการปะทะประสานระหว่างวาทกรรมก็จะเห็นได้ว่า ประเด็นถกเถียงปัญหาดังกล่าวในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเป็นการต่อสู้ของความคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่างวาทกรรมกระแสหลัก (Dominant Discourse) กับวาทกรรมท้องถิ่น (Local Discourse) หรือวาทกรรมต่อต้าน (Counter Discourse) ซึ่งแนวคิดท้องถิ่นนิยมอาจถูกพิจารณาในมิติของข้อถกเถียงเชิงวิชาการในประเด็นปัญหาเรื่องความไม่ชอบธรรมของนโยบายบางชุดที่มีหลักฐานชัดเจนว่าไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งแนวคิดในสาระสำคัญว่าด้วยข้อเสนอเชิงอุดมการณ์ในระดับของการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการนำในการสร้างค่านิยมความหมายให้กับสิ่งที่เรียกว่า “การจัดการความขัดแย้ง” ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านรูปของวาทกรรมแบบต่าง ๆ มักถูกกดทับด้วยเงื่อนไขเชิงอุดมการณ์บางประการ ส่วนการจัดการความขัดแย้งด้วยชุดวาทกรรมหลัก เป็นระดับของความพยายามจะสถาปนาอำนาจนำในระดับเหนือกว่าข้อเสนอในพื้นที่ในรูปของการผลิตซ้ำของวาทกรรมและปฏิบัติการของวาทกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านการต่อสู้เคลื่อนไหวเรียกร้องในรูปแบบอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อผลในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปของข้อเสนอต่าง ๆ ที่จำต้องยึดโยงกับชุดวาทกรรมหลักเป็นสำคัญ อันส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชุดความคิดต่าง ๆ นั้นเอง และในสถานการณ์ของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อยาวนานเช่นนี้รัฐไทยได้สร้างวาทกรรมในลักษณะของกระบวนการผลิตซ้ำทางวาทกรรมขึ้นมาหลายชุดด้วยกัน นอกเหนือจากเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐในการคงอำนาจนำเหนือดินแดนนี้ต่อไปแล้ว ในขณะเดียวกันการสร้างชุดวาทกรรมโดยอาศัยอำนาจรัฐและอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายรัฐที่พยายามยึดเหนี่ยวความเป็นอื่นของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ภายใต้ค่านิยม “อิสลามหัวรุนแรง, กลุ่มผู้ก่อการร้ายอิสลาม, ขบวนการโจรก่อการร้าย, กบฏแบ่งแยกดินแดน รวมทั้งมุสลิมคลั่งศาสนา” ซึ่งในขณะที่ฝ่ายมลายูมุสลิมในพื้นที่กลับมองว่าการต่อสู้/ตอบโต้ในรูปแบบต่าง ๆ คือการ “ทำสงครามศาสนา (ญihad)” เพื่อสะท้อนความศรัทธาและโลกทัศน์ของอิสลาม และจากวาทกรรมคู่ขนานดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาที่ส่งผลต่อแนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องการเปลี่ยนฐานคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องของการครองอำนาจนำจากฝ่ายรัฐสู่การเมืองที่เน้นการปรากฏตัวและการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนที่ถูกปิดกั้นในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ฟูโกต์เรียกว่าเป็น “การเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อสร้างวาทกรรมชุดใหม่ในประเด็นเดียวกัน” ในขณะฮาเบอร์มาสซึ่งเป็นนักคิดสำนักทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) เรียกว่า “การช่วงชิงการนำในการสร้างค่านิยมความหมายชุดใหม่ให้กับสิ่งที่ต่อสู้และเรียกร้องเพื่อเปิดเผยกลไกและกระบวนการที่วาทกรรมสร้างและผลิตซ้ำนั่นเอง” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543, หน้า 19) จากชุดข้อเสนอทางความคิดในกรณีการอธิบายโครงสร้างทางวาทกรรมสู่การจัดการความขัดแย้งของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าวพออนุมานได้ว่าทฤษฎีวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาครั้งนี้นั้นไม่เพียงแต่บรรยายโครงสร้างของวาทกรรมแต่จะมุ่งอธิบายคุณลักษณะของโครงสร้างทางวาทกรรมว่ามีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมอย่างไร ซึ่งจำเป็นต้องใช้กรอบเงื่อนไขด้วยแนวทฤษฎีวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างทางวาทกรรมทั้งของรัฐและท้องถิ่นนั้นต่างก็มีการแสดงออกและมีการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความชอบธรรม ตอกย้ำ หรือโต้ตอบโครงสร้างอำนาจและการครอบงำทางสังคมที่อยู่บนฐานของอุดมการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งมีใช่เรื่องที่ต้องอาศัยชุดวาทกรรมหลักในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบด้วยเงื่อนไขและปัจจัยด้วยชุดอุดมการณ์ทางการเมือง (The Political of Idea) เพียงแง่มุมเดียว หากแต่แฝงไว้ด้วยเรื่องของการพยายามสถาปนาอำนาจความหลากหลายของมิติเชิงอุดมการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่อีกด้วย ในขณะเดียวกันปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจเชิงอุดมการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านบวกหรือด้านลบกับการผลักดันข้อเสนอว่าด้วยวาทกรรมหลักในพื้นที่ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงอำนาจในการควบคุมเหนือวาทกรรมอื่น ๆ และรวมไปถึงการควบคุมทางด้านความรู้และความคิดอีกด้วย ในที่นี้หมายความว่าความรู้ ความคิดและความจริง ไม่ใช่สิ่งที่เป็นกลางแต่มีหน้าที่ในการตอกย้ำหรือทำลายอุดมการณ์ที่เป็นอยู่ (ชูศักดิ์ วิทยากค์, 2549, หน้า 345-368)

ในขณะเดียวกันความขัดแย้งที่แท้จริงก็ซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางอุดมการณ์ในมิติเชิงอำนาจที่ประกอบด้วยมิติหลายระดับ ซึ่งแสดงออกในรูปวาทกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว จึงต้องทำการศึกษาวาทกรรมแนววิพากษ์ภายใต้ชุดความคิดของแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากข้อคำถามนำว่าด้วยการก่อรูปของอุดมการณ์กระแสหลักที่เกี่ยวข้องกับการสถาปนาอำนาจนำสู่การจัดการความขัดแย้งในรูปวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐมีการประกอบสร้างภายใต้ชุดอุดมการณ์อะไรบ้างและมีเนื้อหาอย่างไร ขณะเดียวกันการก่อรูปของ

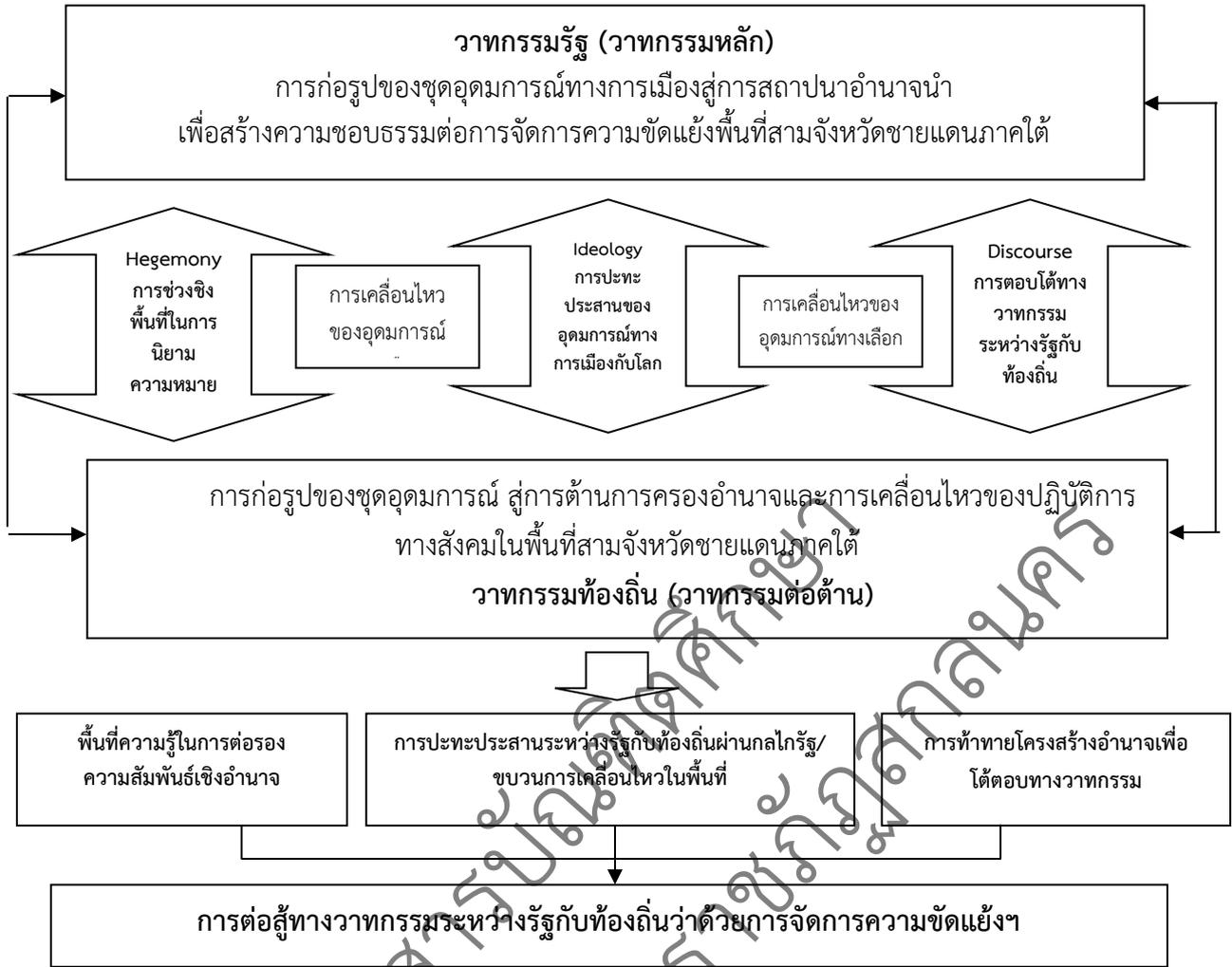
อุดมการณ์จากชุดวาทกรรมท้องถิ่นที่ยึดกรอบการอธิบายผ่านโลกทัศน์ ปรัชญาที่อิงกับอัตลักษณ์ของมลายูมุสลิมปัตตานีนั้นจะส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะของการต่อต้าน/ท้าทายการสถาปนาอำนาจนำจากฝ่ายรัฐอย่างไร นอกจากนี้อะไรคือบริบทของการต่อสู้ทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐและท้องถิ่น ซึ่งจะมีผลต่อยุทธศาสตร์การจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะฉายปรากฏการณ์ว่าด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์ในลักษณะของการต่อรองหรือตอบโต้วาทกรรมการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้ทราบเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีลักษณะที่เป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive practice) มีการแสดงออกและต่อรองผ่านทางวาทกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในกรอบหรือเงื่อนไขที่เชื่อมร้อยกับบัพस्थานทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และการเมือง ผ่านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวบทและปฏิบัติการในสังคมเป็นไปในลักษณะวิภาษวิธี (Dialogic) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของการต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรับกับท้องถิ่นว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมสมัย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อรูปของชุดอุดมการณ์กระแสหลักที่เกี่ยวข้องกับการสถาปนาอำนาจนำสู่การสร้างวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมฝ่ายรัฐว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาการก่อรูปของอุดมการณ์ของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในบริบทฝ่ายท้องถิ่นผ่านชุดวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมต่อต้านอำนาจนำสู่การจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาการต่อสู้ทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัญหาความรุนแรงและความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทั้งนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามข้อที่กำหนดเบื้องต้นว่าด้วยการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมว่าด้วยการอธิบายปรากฏการณ์และเงื่อนไขที่ถูกกดทับความขัดแย้งทางอุดมการณ์ผ่านภาพของความรุนแรงและความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มักจะมี ความขัดแย้งและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเสมอ ซึ่งรวมถึงเชื่อว่าสังคมมนุษย์นั้นมีความไม่เท่าเทียมกัน อำนาจการชี้นำและครอบงำสังคมยังอยู่ในมือกลุ่มคนส่วนน้อยที่มีอำนาจและความรู้ ผ่านเครื่องมือและกลไกของรัฐ ทั้งนี้ด้วยสมมติฐานเบื้องต้นที่พยายามนำเสนอเงื่อนไขของการครอบงำนั้นจะประกอบด้วย ชุดอุดมการณ์ที่หลากหลาย เช่นอุดมการณ์ทางการเมือง อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมหรือความรู้โดยมีลักษณะการครอบงำทางอ้อมและนำไปสู่การต่อสู้ทางชนชั้น ซึ่งการต่อสู้ดังกล่าวจะเป็นการเคลื่อนไหวโดยทางอ้อมเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างพลังขับเคลื่อนผ่านกลุ่มตัวแทนสังคมต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและการจัดการความขัดแย้งอย่างค่อยเป็นค่อยไป มาพัฒนาเป็นกรอบการวิจัย ด้วยฐานคติที่เชื่อว่าการให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมของชุดข้อเสนอจากวาทกรรมของรัฐ (Dominant Discourse) กับวาทกรรมท้องถิ่น (Counter Discourse) จะอิงกับบริบทของความคิดความเชื่อเชิงอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ดังแผนภาพนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกโดยเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นหลัก ทั้งนี้เมื่อผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ โดยใช้แนวคิดพื้นฐานของการศึกษาวิธีการแบบวิภาษวิธี (Dialectic Approach) และการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ ของนอร์แมน แฟร์เคลลาฟ (Norman Fairclough, 2010, p.135) หรือ CDA (Crical Discourse Analysis) ต่อไป ซึ่งทั้งสองวิธีดังกล่าวจะมุ่งวิเคราะห์แบบเป็นองค์รวม (Holistic on Totality) เพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์และความขัดแย้งของภาคส่วนต่าง ๆ จากเงื่อนไขและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ศาสนาและอุดมการณ์ ในมิติเชิงประวัติศาสตร์ (Historical bloc) ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนผ่านของบริบทต่าง ๆ อย่างเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง ในขณะที่ขั้นตอนการตีความและการอธิบายความนั้นเมื่อวิเคราะห์แล้วจะปรากฏพบว่ามีรูปภาษาหรือลักษณะทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นหน้าที่ที่สัมพันธ์กับหน้าที่ทางสังคม ซึ่งแฟร์คลัฟกล่าวไว้ว่าขั้นตอนการตีความจะต้องใช้ Member Resource (MR) มาช่วยในการตีความเพราะ MR เป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้ใช้และบริบทภาษาที่มีและจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิเคราะห์เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทนั้นได้ โดยขั้นตอนของการตีความแบ่งออกได้เป็น 2 ชุดคือการตีความบริบทและการตีความตัวบทซึ่งขั้นตอนการตีความบริบทจะใช้ MR ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางสังคม ค่านิยม ความคิดความเชื่อต่าง ๆ ส่วนขั้นตอนการตีความตามตัวบทจะใช้ความรู้ทางด้านภาษาไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางตัวอักษร คำศัพท์หรือความหมาย รวมไปถึงการเชื่อมโยงตัวบท ทั้งนี้เมื่อตีความรูปภาษาที่อยู่ในตัวบทแล้วก็นำมาอธิบายผ่านทฤษฎีทางสังคมว่ารูปภาษาที่วิเคราะห์นั้นมีอุดมการณ์ใดแฝงอยู่บ้างและนำไปสู่การวิพากษ์ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหลังต่อไป ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยจะมี

ขั้นตอนและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วนของการขยายและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเอกสาร (documentary research) จะใช้เอกสารขั้นต้นและขั้นรองดังนี้

1.1 เอกสารขั้นต้น (primary data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ยังอยู่ในรูปของข้อมูลดิบซึ่งข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญเช่น หนังสือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอปรากฏการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ บันทึกเหตุการณ์สำคัญของทางราชการ หนังสือพิมพ์ กระแสหลักและท้องถิ่น รวมถึงคำประกาศที่แสดงออกถึงข้อเรียกร้องของกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลสำคัญที่กระจัดกระจาย

1.2 เอกสารขั้นรอง (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้วและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์ที่หลากหลายและครอบคลุมยิ่งขึ้นซึ่งเอกสารขั้นรองที่สำคัญประกอบด้วยตำราวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ ที่ใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียดต่าง ๆ คือ

2.1 การสัมภาษณ์รายบุคคล จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกโดยเป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (key-informants) 1.จากฝ่ายรัฐซึ่งประกอบด้วยฝ่ายความมั่นคงเช่นทหาร ตำรวจและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงโดยตรง, ฝ่ายการเมืองและปกครอง ทั้งฝ่ายปฏิบัติงานส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานจากส่วนราชการในสังกัดกรม กองต่าง ๆ และสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2.จากฝ่ายท้องถิ่นในบริบทของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทั้งในอดีตและปัจจุบันตามข้อมูลที่ระบุจากหน่วยความมั่นคง โดยกระบวนการขอข้อมูลจะได้รับความยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลที่สำคัญและไม่กระทบกับสิทธิส่วนบุคคลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้กำหนดแนวทางในการขอข้อมูลจากบุคคลที่ยินยอมให้ข้อมูลในฐานะของแนวร่วมจากกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงองค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคมต่าง ๆ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมตามอุดมการณ์เพื่อสะท้อนให้มีการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (group interviews) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเด็นปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในลักษณะการตรวจทานข้อมูลและความทรงจำของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในด้านความมั่นคง ด้านการเยียวยา ด้านกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กร หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรอิสระต่าง ๆ รวมถึงผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ขอบข่ายการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ของแฟร์คลัฟเพื่อนำเสนอข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้จะอาศัยหลักการตีความปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีต่อวาทกรรมกระแสหลักในการจัดการความขัดแย้งจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ของกรอบแนวคิดจากฐานคิดทางประวัติศาสตร์แบบวิภาษวิธี (dialectic) ที่จะใช้เพื่อช่วยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้จะมีรูปแบบ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูล จะสรุปสิ่งที่ได้สัมภาษณ์โดยจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อง่ายต่อการค้นหาตามวัตถุประสงค์ประเด็นต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงบริบทของการต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่นว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 การวิเคราะห์ตีความในเชิงเหตุและผลในลักษณะแบบแผนหมายถึง การวิเคราะห์พฤติกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อวาทกรรมกระแสหลักรวมถึงปฏิบัติการทางวาทกรรมเพื่อนำเสนอกระบวนการผลิตซ้ำทางวาทกรรม, การสถาปนาอำนาจนำของฝ่ายรัฐและการต่อต้านการสถาปนาอำนาจนำของฝ่ายท้องถิ่นเพื่อช่วงชิงพื้นที่ในการนิยามและการสร้างความชอบธรรมในการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่น คือการจำแนกและอธิบายว่าวาทกรรมของรัฐมีการก่อรูปของชุดอุดมการณ์กระแสหลักที่เกี่ยวข้องกับการสถาปนาอำนาจนำอย่างไร และการก่อรูปของอุดมการณ์การเคลื่อนไหวในวิถีอิสลามผ่านการสร้างชุดวาทกรรมท้องถิ่นมีลักษณะอย่างไรสู่การสร้างวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้จะวิเคราะห์บริบทของการต่อสู้ทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยที่ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดและ

ทฤษฎีเป็นฐานการวิเคราะห์ประกอบไปด้วย 1) แนวคิดพื้นฐานของการวิเคราะห์อุดมการณ์ 2) แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ หรือ Critical Discourse Analysis (CDA) และ 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลามสำหรับการมองปัญหาภาคใต้

ด้วยการศึกษาด้วยวิธีการอุปนัย (inductive) โดยวิธีการทางอุปนัยเป็นวิธีที่ศึกษาจากรายละเอียดข้อมูลเฉพาะทั้งทางลึกและทางกว้างเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มุ่งไปสู่การหาข้อมูลสรุปในลักษณะนามธรรมและยกระดับไปสู่การสร้างทฤษฎีระดับพื้นที่ในการอธิบายปรากฏการณ์การต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างรัฐกับท้องถิ่น ว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

2. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

โดยวิธีการการวิเคราะห์ข้อมูลจะพยายามผสมผสานระหว่างการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) แบบภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ (โดยเฉพาะการประสานการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของแฟร์คลีฟ) เข้าด้วยกัน โดยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์นี้ผู้วิจัยมองว่าวาทกรรมเป็นปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธี (Dialectical Relationship) ระหว่างเหตุการณ์ทางวาทกรรมชุดหนึ่งซึ่งถูกแวดล้อมโดยสถานการณ์ สถาบันหรือโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ในปริณทลของการผลิตวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีนี้เป็นการวิพากษ์ความสัมพันธ์สองทางเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ว่าด้วยการสถาปนาอำนาจนำของวาทกรรมกระแสหลักและการต่อต้าน/ตอบโต้การสถาปนาอำนาจนำจากวาทกรรมท้องถิ่นด้วย

การตรวจสอบข้อมูล

1. การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนหลากหลาย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งจากกลุ่มที่มีบทบาททั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนจนถึงกลุ่มเคลื่อนไหวในพื้นที่ทั้งที่อยู่ในและนอกระบบ เป็นอาทิ
2. การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
3. การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน เช่นการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจจะลงไปสัมภาษณ์ 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกัน 2 สัปดาห์หรือหนึ่งเดือนแล้วนำมาเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน
4. การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในสถานที่ต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์เกี่ยวกับหน่วยงาน องค์กร สถาบันหรือกลุ่มบุคคลที่สร้างวาทกรรมการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนเดียวกันในสถานที่สัมภาษณ์แตกต่างกันและนำมาพิจารณาว่าข้อมูลมีความคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกันของข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยบริบทของสถานการณ์ความรุนแรงร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ที่นิยามผ่านชุดอุดมการณ์กระแสหลักและกระแสต่อต้านซึ่งถือเป็นคู่ตรงข้ามหลักระหว่างรัฐกับท้องถิ่นแล้ว ยังปรากฏพบความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวภายใต้อุดมการณ์ทางเลือกที่แม้จะแสดงออกด้วยการยอมรับในอุดมการณ์กระแสหลักแต่มีเงื่อนไขบางอย่างที่สะท้อนถึงการเคลื่อนไหวอันเกิดจากการประกอบสร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมที่ถูกแฝงและบรรจุอยู่ในปริณทลความขัดแย้งตามวัตถุประสงค์การศึกษาครั้งนี้

1. การก่อรูปของอุดมการณ์กระแสหลักสู่การประกอบสร้างวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐด้วยยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง

“รัฐ” ในบริบทขององค์กรแห่งอำนาจที่ผูกขาดความชอบธรรมในการใช้อำนาจเชิงกายภาพเหนือดินแดนซึ่งรวมถึงกองทัพ ระบบราชการ ศาลและตำรวจส่งผลให้รัฐกลายเป็นองค์กรที่สามารถใช้อำนาจด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองควบคุมเหนือดินแดนและประชาชนภายในอาณาบริเวณของตนด้วยความชอบธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้องค์กรการบริหารหรือการใช้กฎหมาย รวมถึงองค์กรที่ใช้กำลังบังคับจึงเป็นกลไกสำคัญของรัฐทุกรัฐในการสถาปนาอำนาจนำซึ่งองค์กรดังกล่าวถูกจัดโครงสร้างในลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละบริบท ซึ่งกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ภายใต้การสร้างยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ผ่านกลไกทางการเมืองที่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจด้วยการผลิต/สร้างวาทกรรมการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management Discourse) และพยายามทำให้วาทกรรมของรัฐมีอำนาจนำเหนือวาทกรรมอื่นในสังคม (Hegemonic Discourse) โดยอาศัยนโยบาย

กระจายสู่องค์การต่าง ๆ ที่ทำให้สังคมส่วนใหญ่ยอมรับซึ่งนำไปสู่การประกอบสร้างวาทกรรมกระแสหลัก (Dominant Discourse) ของรัฐด้วยยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติในกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากชุดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในกรณีของรัฐไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงการพยายามใช้อำนาจผ่านชุดนโยบายหลากหลาย ตั้งแต่การผนวกอาณาจักรปัตตานีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ซึ่งรัฐไทยก็เลือกที่จะใช้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงผ่านกลไกทางการเมืองในการปกครองพื้นที่ดังกล่าวมาโดยตลอดซึ่งนำไปสู่การก่อตัวของความขัดแย้งสะสมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาการใช้อำนาจดังกล่าวนี้ก็ได้เปลี่ยนรูปแบบแต่อย่างใดยิ่งไปกว่านั้นกลับมีการเพิ่มการใช้มาตรการผ่านกองกำลังทางทหารหรือตำรวจในลักษณะของฝ่ายความมั่นคงประกอบกับการใช้กฎหมายอันเป็นเครื่องมือเพื่อตอกย้ำการสถาปนาอำนาจรัฐให้มีความเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากขึ้น โดยการประกาศให้พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องถูกจำกัดอยู่บนปริมาณของกฎหมายพิเศษ 3 ฉบับ ที่ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้อำนาจของฝ่ายรัฐที่นำไปสู่การจำกัดสิทธิเสรีภาพและละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมากเนื่องด้วยไม่ปรากฏพบกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการตามบทบัญญัติภายใต้กฎหมายดังกล่าวว่าเป็นรูปธรรม นอกจากนี้การเพิ่มเนื้อหาของพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉินซึ่งมีความรุนแรงกว่ากฎอัยการศึกและถูกขนานนามให้เป็น “ใบอนุญาตให้ฆ่า” เนื่องด้วยการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐใช้เป็นข้ออ้างของปฏิบัติการเพื่อสร้างความมั่นคงในพื้นที่เป็นอย่างมาก จึงสะท้อนให้เห็นว่าการใช้อำนาจดังกล่าวมีผลให้นำไปสู่การสร้างเงื่อนไขของความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นแก่ขบวนการเคลื่อนไหวและประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจดังกล่าวด้วย

ถึงแม้ว่าต่อมาการดำเนินการฝ่ายรัฐในบริบทของการจัดการความขัดแย้งรวมสมัยนับแต่ พ.ศ.2547 เป็นต้นมาพบว่ารัฐได้มีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีปฏิบัติการใหม่ด้วยการรื้อระบบคิดว่าด้วยการสถาปนาอำนาจนำชุดใหม่ด้วยวาทกรรมหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการประกอบสร้างการจัดการความขัดแย้งชุดใหม่ ประกอบกับการดำเนินนโยบายการเมืองนำ การทหาร รวมถึงการลดบทบาทด้านฝ่ายความมั่นคงรวมทั้งการเพิ่มมิติการพัฒนาผ่านหน่วยงานและกลไกต่าง ๆ ผ่านสถาบันทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบที่หลากหลายดังกล่าวก็มิได้ทำให้ความรู้สึกไม่พอใจของชนกลุ่มน้อยที่มีความรู้สึกอคติ ความคิดความเชื่อเชิงอุดมการณ์ที่ก่อให้เกิดขัดแย้งรุนแรงลดน้อยลงหรือหมดไปแต่อย่างใด สะท้อนจากการเคลื่อนไหวของขบวนการต่าง ๆ ยังมีการต่อสู้และเคลื่อนไหวอยู่ในลักษณะของการก่อเหตุการณ์ความไม่สงบรายวันในรูปแบบที่หลากหลาย แสดงถึงการที่รัฐไม่สามารถจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะเดียวกันการใช้ปฏิบัติการทางการทหารเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งชุดใหม่ยังก่อให้เกิดความเสียหายเชิงประจักษ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะปฏิบัติการ Sweeping ซึ่งถูกใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 ที่สะท้อนถึงยุทธวิธีเหมารวมคือการจับกุมผู้ต้องสงสัยจำนวนนับพันคนซึ่งถูกระบุว่าเป็นผู้ก่อการร้ายหรือเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อความไม่สงบในฐานะผู้ให้การสนับสนุน แต่ประกอบกับได้มีการเปิดเผยในภายหลังว่าการดำเนินการตามยุทธวิธีดังกล่าวของปฏิบัติการทางทหารครั้งนั้นได้มีการทรมานและกระทำการทารุณต่อผู้ต้องสงสัยอย่างร้ายแรงซึ่งขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างมาก รวมถึงการหายตัวอย่างไร้ร่องรอยของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องความเป็นธรรมจากกรณีการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบอันส่งผลให้ชุดปฏิบัติการดังกล่าวของฝ่ายรัฐโดนต่อต้านจากสังคมทั้งในและนอกพื้นที่เป็นอย่างมากจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของกรณีอธิบายสัญลักษณ์ของความรุนแรงที่ยังดำรงคงอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มายาวนาน

2. วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของท้องถิ่นในฐานะอุดมการณ์ต่อต้านผ่านแนวทางการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวในปริมาณพลความรุนแรงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชปัตตานี อันหมายรวมถึงกลุ่มขบวนการในอดีตที่บางกลุ่มหมดบทบาทแล้วบางกลุ่มโดยการยุบรวมหรือการสูญสลายไปตามความเข้มข้นของอุดมการณ์และปัจจัยอื่นซึ่งในปัจจุบันก็ปรากฏพบกลุ่มเคลื่อนไหวที่ยังมีบทบาทและอิทธิพลอยู่ในปริมาณพลความขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะกลุ่ม BRN Coordinate ซึ่งดำเนินการโดยใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์มีชาติพันธุ์นิยมเป็นอุดมการณ์ และศาสนาเป็นแรงเสริมภายใต้บริบทของความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้ชัยชนะ การทำร้ายหรือทำลายจิตใจของผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการต่อสู้ รวมถึงแพร่กระจายความตื่นตระหนกและหวาดกลัวเพื่อให้ยอมจำนน (spread terror/shock and awe) เป็นต้น ซึ่งวาทกรรมเช่นนี้ที่ถูกผลิต/สร้างขึ้นมาเพื่อต่อต้านความเป็นเจ้าทางวาทกรรม (Counter-hegemonic Discourse) รวมถึงช่วงชิงพื้นที่ความคิดอันนำไปสู่การสร้างจินตภาพใหม่ในการสถาปนาการปกครองตนเองเป็นรัฐอิสระโดยชอบธรรมทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นวาทกรรมของคู่ขัดแย้งกับรัฐ จึงมีลักษณะต่อต้านวาทกรรมกระแสหลัก (Counter-Discourse) ดังจะเห็นได้จากการผลิต/ใช้ภาษา วาทกรรมด้วยอัตลักษณ์มลายูมุสลิมปัตตานีต่อการเคลื่อนไหวในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งปฏิบัติการทางวาทกรรมในรูปแบบที่หลากหลายดังกล่าวสะท้อนมิติของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวมักถูกกำหนดให้องค์กับวัฒนธรรมอิสลามด้วยการสถาปนาตัวตนและอัตลักษณ์ในรูปของการต่อต้าน

อำนาจนำซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการประกอบสร้างจากพลังอำนาจและความรู้ทางประวัติศาสตร์ อันเกิดจากความไม่พอใจที่สืบเนื่องจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์และมีพื้นฐานการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมจากการดำเนินยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติผ่านนโยบายต่าง ๆ ของรัฐไทยในอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงการใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนส่งผลให้เกิดปัญหาที่มีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ด้วยสาเหตุของปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา เช่น ความอคติ ความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจอันนำไปสู่ความรู้สึกแปลกแยกระหว่างรัฐกับท้องถิ่น รวมถึงความหวาดระแวงของกลุ่มคนในท้องถิ่นด้วยกันเองก็เป็นขบวนการสำคัญของการก่อเหตุความรุนแรงด้วยการแสดงออกถึงการต่อสู้ทางวาทกรรมและชุดปฏิบัติการทางวาทกรรมด้วยชุดการเคลื่อนไหวที่หลากหลายในระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นความรู้สึกที่ฝังรากลึกจนกลายเป็นความขัดแย้งที่มีมาอย่างยาวนานในสังคมไทย ปัจจัยเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการก่อรูปในลักษณะของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีจำนวนและปฏิบัติเป็นจำนวนมาก รวมถึงความหลากหลายในข้อเรียกร้องและจุดประสงค์ในการเคลื่อนไหวด้วยการใช้วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมผ่านการเคลื่อนไหวของบางกลุ่มที่ได้แสดงเจตจำนงชัดเจนในการต่อต้านสถาปนาอำนาจของฝ่ายรัฐ เพื่อการทางดินแดนที่อยู่บนพื้นที่จินตนาการ (Imaginative Geography) ผ่านปฏิบัติการที่หลากหลายมิติทั้งในรูปของการใช้ความรุนแรงตอบโต้อำนาจรัฐและการเคลื่อนไหวผ่านสัญลักษณ์รูปแบบต่าง ๆ ที่ยึดโยงกับโลกทัศน์และวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามประกอบกับอัตลักษณ์จากเงื่อนไขเชิงประวัติศาสตร์ร่วมกันของชนชาวมลายูปาตานี

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าในขบวนการเคลื่อนไหวที่ปรากฏภาพของการแสดงออกทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ถูกนำเสนอให้เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแสดงออกรวมทั้งเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันนั้นยังมีเพียงกลุ่ม BRN Coordinate เท่านั้นที่ถูกระบุว่าเป็นกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวมีอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนและต่อต้านอำนาจรัฐอย่างชัดเจนโดยมีแนวคิดในการสถาปนาความเป็นเอกราชแห่งรัฐปาตานี (Patani Merdeka) ในขณะที่กลุ่มเคลื่อนไหวอื่น ๆ ทั้งที่เคยมีบทบาทในอดีตรวมถึงกลุ่มที่พยายามสร้างพื้นที่เพื่อสะท้อนถึงการมีอยู่และสถาปนาตัวตนในปัจจุบันนั้นไม่ปรากฏภาพวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมสำคัญที่นำมาสู่การอธิบายแนวทางในกระบวนการเคลื่อนไหวแต่อย่างใด นอกจากนี้จุดมุ่งหมายที่เหมือนกันในกลุ่มผู้สนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชก็สามารถทำให้ขบวนการแบ่งแยกดินแดนเข้มแข็งขึ้นได้เช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มขบวนการต่อต้านรัฐที่ถูกนิยามให้เป็นคู่ตรงข้ามรัฐในบริบทของฝ่ายท้องถิ่น ได้แก่อำนาจขบวนการเคลื่อนไหวที่มีโครงสร้างชัดเจน มีอุดมการณ์ชัดเจนกับรัฐไทยอย่างสุดขั้วและสร้างปรากฏการณ์ในพื้นที่จากการก่อความไม่สงบที่เกิดจากการปฏิบัติการก่อเหตุร้ายร้ายวันหรือการต่อสู้ด้วยอาวุธกับเจ้าหน้าที่รัฐของขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยอุดมการณ์ชาติพันธุ์มลายูมุสลิมที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนเพื่อสถาปนาความเป็นอารุสธร์เบียหรือดินแดนอันชอบธรรมออกจากประเทศไทยเพื่อสถาปนาเป็นรัฐปัตตานีที่มีเอกราชและอธิปไตยเป็นของตนเองโดยเฉพาะกลุ่ม B.R.N. Co-ordinate ที่ถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสถานการณ์โดยฉวยใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวต่อสู้ในปริบทของความขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

3. วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สะท้อนอุดมการณ์ทางเลือกอันหลากหลายของประชาชนในปริบทของความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การแสดงออกของประชาชนซึ่งถือเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น โดยภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ขึ้นอยู่กับสภาพทางวัฒนธรรม ภาวะภาพรวมถึงบริบททางด้านสังคมซึ่งมีผลต่อการเคลื่อนไหวทางความคิดที่หลากหลายในปริบทของความขัดแย้ง สอดคล้องกับการศึกษาของชัยณรงค์ เครือนวน (2558, หน้า 235-238) ที่สะท้อนถึงภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์เพื่อสร้างความอยู่รอด (Survivals) และอยู่ได้ (Existential) ภายใต้วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของรัฐและท้องถิ่นในลักษณะคู่ตรง/คู่ขัดแย้งนั้น จึงนำไปสู่การพยายามสร้างอุดมการณ์ทางเลือกเพื่ออยู่รอดในปริบทของพื้นที่ที่ขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นวาทกรรมทางเลือก (Alternative Discourse) จากบริบททั่วไปเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หากพิจารณาจากบริบทของการต่อสู้ทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมชุดต่าง ๆ ที่ปรากฏพบทั้งการใช้ความรุนแรงรวมถึงการเคลื่อนไหวรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการสะท้อนทิศทางของการต่อสู้ระหว่างรัฐและท้องถิ่นนั้นพบว่าเงื่อนไขความขัดแย้งที่นำมาสู่ความรุนแรงนั้นมีปัญหาที่หลากหลายและซับซ้อนทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอัตลักษณ์ที่กำหนดความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งสั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันประกอบกับความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมและการถูกเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้การถูกบีบคั้นจากการใช้กฎหมายยุติธรรมที่ลิดรอนและละเมิดสิทธิมนุษยชน การขาดโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา รวมทั้งการได้รับเกียรติในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันและการได้รับการยอมรับในความแตกต่างของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นความภาคภูมิใจของประชาชนมาเป็นเวลายาวนาน ด้วยปัจจัยเกี่ยวข้องที่ที่หลากหลายจึงถูกทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำอันเกิด

จากการกดทับเชิงสัญลักษณ์ที่ยิ่งทำให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดความสิ้นหวังที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงด้วยสันติวิธี จึงได้หันไปหาวิธีรุนแรงยิ่งเมื่อได้รับการสนับสนุนและชี้แนะจากกลุ่มขบวนการที่อ้างอิงเงื่อนไขเชิงอุดมการณ์ส่วนหนึ่งก็ส่งผลให้ความรุนแรงนั้นก็ยิ่งลุกลามแพร่ขยายมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อสนามทางวาทกรรมที่มีได้มีเพียงกลุ่มขบวนการต่อต้านอำนาจรัฐชุดหลักเพียงชุดเดียว แต่ยังมีกลุ่มคนอีกหลายกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจรัฐโดยไม่เปิดเผยในลักษณะของ “แนวร่วม” ทั้งนี้ความรู้ที่กำหนดปัจจัยสำคัญอันก่อให้เกิดความขัดแย้งนั้นสามารถพิจารณาได้จากบริบททั่วไปในระบบนิเวศสังคมแห่งความขัดแย้ง (conflict ecosystem) อันเป็นผลกระทบที่เกิดจากการต่อสู้ของฝ่ายรัฐและท้องถิ่นในพื้นที่ทางวาทกรรมแห่งนี้คือความซับซ้อนที่แสดงออกมาในเชิงอุดมการณ์ทางเลือกที่หลากหลายภายใต้เงื่อนไขของปฏิบัติการทางสังคมที่อุดมด้วยความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ James. C.Scott (1985, pp. 324-339) ในการศึกษาเรื่อง “Weapons of the Weak” ที่เสนอว่าความขัดแย้งในทุกสังคมนั้นย่อมแสดงถึงการแสดงออกที่หลากหลายนอกจากการต่อสู้ในลักษณะคู่ตรงข้ามที่ถูกนำเสนอด้วยชุดวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมหลักแล้ว ยังปรากฏภาพของการเคลื่อนไหวต่อสู้ในลักษณะของการต่อต้านและขัดขืนเล็ก ๆ น้อย ๆ จากคนในสังคมของปริณทลความขัดแย้งของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย สัมพันธ์กับรูปแบบและแนวทางการเคลื่อนไหวที่ค้นพบจากการศึกษาของสุรินทร์ พิศสุวรรณและชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2527, บทคัดย่อ) ที่พบว่าภายใต้กรอบโลกทัศน์แบบอิสลามที่ปรากฏและฝังอยู่ในตัวตนทางวัฒนธรรมและการเมืองของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงที่มาและปรากฏการณ์แห่งความรุนแรงนั้นมีพื้นฐานที่ส่งผลต่อความรู้สึกแปลกแยกอย่างรุนแรงจากการประกอบสร้างของชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา แบบแผนทางประเพณี และความรู้สึกสำนึกที่แตกต่างของความเป็นกลุ่มที่แปลกแยกออกไปประกอบกับชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ที่ต้องตกอยู่ภายใต้สถานะ “การตีตัวและพื้นฟูของอุดมการณ์ทางการเมือง” ด้วยสถานะเช่นว่านี้ต้องเผชิญกับสิ่งที่เข้ามากระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่ก็ยังมีหนทางในการเลือกอยู่ 2 ทางคือการยอมรับอย่างสงบหรือการแสดงออกในลักษณะของการต่อต้านอย่างรุนแรงและเปิดเผยต่อความพยายามของรัฐที่จะเข้ามาครอบงำตัวตน ดังนั้นจากความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีที่สะท้อนผลการศึกษสามารถแบ่งกลุ่มคนในของปริณทลความขัดแย้งที่มีอุดมการณ์ทางเลือก (Alternative Ideology) ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อันหลากหลายออกเป็นกลุ่มที่สำคัญได้ดังนี้

- กลุ่มประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งถือเป็นคนกลุ่มใหญ่ในวัฒนธรรมและดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูมุสลิมปัตตานี เนื่องจากกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวที่มีอุดมการณ์ต่อต้านรัฐและมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแบ่งแยกดินแดนเป็นเป้าประสงค์หลักนั้นจำต้องพึ่งพาประชาชนอันถือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการหนุนเสริมปัจจัยในการสร้างวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงด้านต่าง ๆ ให้แก่กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งตัวชี้วัดสำคัญสะท้อนจากมวลชนที่ให้การต่อต้าน/สนับสนุนปฏิบัติการทางวาทกรรมความขัดแย้งในครั้งนี้ ซึ่งการต่อสู้กันระหว่างวาทกรรมคู่ขัดแย้งหลักได้นำมาสู่ความสูญเสียต่อประชาชนในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งพิจารณาได้จากผลกระทบอันเกิดการความเสียหายและปฏิบัติการเคลื่อนไหวของการสร้างสถานการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยในปริณทลของความขัดแย้งครั้งนี้ประกอบด้วย

1. กลุ่มประชาชนที่ต่อต้านกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว หมายความว่าเฉพาะประชาชนที่เป็นชาวไทยมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงผ่านวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าประชาชนในกลุ่มดังกล่าวนี้ประกอบด้วยชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดั้งเดิมและมีวัฒนธรรมการใช้ภาษา ศาสนาและความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่อยู่บนฐานอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูมุสลิมปัตตานีอย่างแท้จริงหรือออฆานายรวมถึงชาวไทยมุสลิมที่เข้ามาอาศัยด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลายซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกวัฒนธรรมของความเป็นมลายูมุสลิม เนื่องจากด้วยภาพสะท้อนของระบบวาทกรรมของความเป็นมลายูที่ถูกจัดวางให้อยู่ในส่วนของคนนอกวัฒนธรรมหรือออฆานายแม้ว่าจะนับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ก็ตาม โดยการแสดงออกในลักษณะของการต่อต้านกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวจะสะท้อนออกมาในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยังปรากฏพบกลุ่มของคนในอัตลักษณ์ของความเป็นออฆานายที่ต่อต้านขบวนการเคลื่อนไหวอย่างชัดเจนซึ่งอาศัยหลักการที่ถูกต้องตามกระแสของสันตินิยมและถือเป็นกลไกสำคัญในการแสดงออกมีความเชื่อมโยงกับรัฐอย่างมีนัยสำคัญ

2. กลุ่มประชาชนที่สนับสนุนกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว ประชาชนในขอบข่ายดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่แม้ไม่ปรากฏพบว่าเป็นผู้มีอุดมการณ์ชุดเดียวกับกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในลักษณะของสถานภาพที่เป็นเพียงชาวบ้านที่อาศัยและประกอบสัมมาชีพปกติทั่วไปในพื้นที่ แต่ด้วยเงื่อนไขสำคัญของการเป็นกลุ่มคนที่ถูกบรรจุอยู่ในวัฒนธรรมที่ยึดโยงกับความเป็นมลายูมุสลิมปัตตานีโดยสถานภาพการเกิด ประกอบกับเงื่อนไขบางประการ เช่นการถูกเอาเปรียบจากปฏิบัติการของรัฐในพื้นที่ที่มักเลือกปฏิบัติและสร้างมุมมองต่อชาวบ้านที่มีการใช้ภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างกันให้เป็นเสมือนบุคคลชั้นสองทางสังคม นอกจากนี้บริบทของการถูก

เปรียบเทียบกับสังคมส่วนใหญ่ที่มักให้ความสำคัญและคำนึงถึงเพียงเฉพาะความต้องการของประชาชนชาวไทยพุทธซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีการใช้ภาษา วัฒนธรรมและศาสนาสอดคล้องกับรัฐส่วนกลาง ดังนั้นด้วยเงื่อนไขของการกดทับทางสังคม การศึกษาและการถูกเอาเปรียบจากรัฐ จึงนำไปสู่การถูกชักจูงให้เป็นแนวร่วมหรือผู้สนับสนุนกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งมีบริบทของแสดงออกด้วยการต่อต้าน ชัดขึ้นเล็กน้อยหลายรูปแบบภายใต้การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และการก่อวินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทำลายทรัพย์สินทางราชการ การพนีสเปรย์ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยพบว่าเมื่อพิจารณาระดับความขัดแย้งโครงสร้างทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัญหาในระดับพิจารณาถึงพื้นฐานของปัญหา โดยพิจารณาถึงภาพรวมทางความหมายเชิงวัฒนธรรมที่กว้างตั้งแต่วิถีการดำรงชีวิต อันนำมาสู่ปัญหาในระดับพื้นฐานของสังคมและปัญหาในระดับโครงสร้างทางสังคมที่ไม่ได้รับการแก้ไขและไม่ได้รับความเอาใจใส่ซึ่งเป็นปัญหาเชิงลึกที่สะสมและสลับซับซ้อนมายาวนานจนกลายมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งของสาเหตุความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ ในขณะที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นปัญหาสำคัญที่นำมาสู่ความขัดแย้งที่พยายามหาแนวทางแก้ไข แต่ก็ไม่สามารถทำให้ความขัดแย้งในเรื่องนี้ยุติลงได้และนับวันก็ยิ่งแต่เพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงการอธิบายปรากฏการณ์ของ อารง สุทธศาสตร์ (อ้างถึงในจรัญ มะลูลีมและคณะ, 2553, หน้า 25-27) ได้อธิบายถึงสาเหตุของปัญหาโดยสรุปได้ดังนี้

1. เอกลักษณะอันเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชาชนคนไทยมุสลิมกับคนไทยพุทธมีเอกลักษณะที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ภาษาแม้กระทั่งความสำนึกในทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นเมื่อคนสองกลุ่มนี้มีเอกลักษณะที่แตกต่างกันและมาอยู่ด้วยกันก็มักจะเกิดความขัดแย้งกันเสมอซึ่งในปัจจุบันก็ยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

2. สภาวะทางจิตวิทยาเกี่ยวกับความรู้สึกในความแตกต่างกันชนนี้ มีอยู่ในหมู่คนไทยมุสลิม คนไทยพุทธและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งเป็นความรู้สึกที่ฝังแน่นอยู่ภายในโดยแสดงออกผ่านทางพฤติกรรม สำหรับรัฐบาลไทยได้แสดงออกโดยชัดเจนว่า คนไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่คนไทยและในทำนองเดียวกันคนไทยมุสลิมก็มองคนไทยพุทธและข้าราชการที่เป็นคนไทยพุทธด้วยความหวาดระแวง การไม่ไว้วางใจและกันซึ่งต่างฝ่ายก็มีความหวาดระแวงต่อกันทั้งนี้เป็นเพราะมีเอกลักษณะที่แตกต่างกันเกือบทุกด้าน

ดังนั้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้สร้างความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ซึ่งทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการกับปัญหานี้ได้ และในทุกวันนี้ได้แต่เฝ้ามองการสร้างสถานการณ์ความขัดแย้งที่ไม่รู้ว่าจะจบสิ้นลงเมื่อใด ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขแต่ความเป็นอัตลักษณ์ที่ได้ผูกพันมาตั้งแต่ในอดีตก็ไม่สามารถแก้ไขให้ปัญหาเหล่านี้หมดสิ้นไปได้ ในขณะที่ความขัดแย้งระดับโครงสร้างทางวัฒนธรรม จากการศึกษาของภาพ อติวานิชยพงศ์ (2554, หน้า 115-142) และแพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง (2551, บทคัดย่อ) พบว่าความขัดแย้งระดับโครงสร้างทางวัฒนธรรมจะเป็นเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์ สภาวะทางจิตใจของคนมุสลิมซึ่งมีลักษณะถูกกดขี่และในบางครั้งมีการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันทำให้ตีความหมายต่างกันและนำไปสู่ความขัดแย้งตลอดรวมทั้งการไม่เข้าใจของภาครัฐในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม ภาษาและศาสนาอิสลาม การลดทอนความสำคัญในวัฒนธรรมของคนมุสลิมและไม่ได้รับการสนับสนุนเหมือนกับพิธีกรรมของศาสนาพุทธอาจเป็นเพราะรัฐบาลมองคนมุสลิมเป็นคนส่วนน้อยของประเทศและไม่ให้ความสำคัญในวิถีชีวิตของคนมุสลิมมากนัก การไม่สนับสนุนให้โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามอย่างปอเนาะที่ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมของคนมุสลิมจึงทำให้เกิดความเหินห่างด้านจิตใจรวมถึงความเข้าใจในอัตลักษณ์ของคนมุสลิมที่นำไปสู่ความขัดแย้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตามความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับมาที่มีความรุนแรงอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 โดยเหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งของประชาชนและของรัฐ ทั้งนี้รัฐบาลและภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพยายามระดมสรรพกำลังและทรัพยากรเป็นจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ปัญหาก็กไม่มีทีท่าว่าจะบรรเทาความรุนแรงให้ลดลงแต่อย่างใด กลับมีการวิพากษ์วิจารณ์มูลเหตุของความขัดแย้งอันนำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่ามาจากการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผิดพลาดของรัฐไทยเกี่ยวกับประเด็นการตัดสินใจใช้กำลังอำนาจทหารในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการประกาศกฎอัยการศึกอย่างเข้มข้น จากกรณีเหตุการณ์ความรุนแรงกรณีมีสยิดกรือเซะและกรณีตากใบ นับเป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการแก้ไขปัญหาตามยุทธศาสตร์ (ที่ควรดำเนินการ) โดยเฉพาะการใช้อำนาจในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ได้ดำเนินมาตรการที่แข็งกร้าวมากกว่าการประนีประนอม (conciliatory) อันนำไปสู่เหตุการณ์การสร้างความขัดแย้งครั้งร่วมสมัยที่ถูกทำให้กลายเป็นประเด็นสากลและได้รับความสนใจจากองค์กรมุสลิมต่าง ๆ ทั่วโลก นอกจากนี้การประกาศโดยกำหนดให้พื้นที่ในสาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกจัดแบ่งออกเป็นโซนพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับการกำหนดงบประมาณโดยรวมที่ถูกจัดวางตามลักษณะความรุนแรง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ พื้นที่สีแดง พื้นที่สีเหลืองและพื้นที่สีเขียว ซึ่งการแบ่งโซนนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ของความรุนแรงภายในหมู่บ้าน โดยที่หมู่บ้านส่วนใหญ่ในจังหวัดนราธิวาสถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดงซึ่งพื้นที่เหล่านี้จะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเงินกองทุนพัฒนาจังหวัด ส่วนหมู่บ้านในโซนสีเหลืองซึ่งมีความรุนแรงเกิดขึ้นบ้างนั้นจะได้รับการช่วยเหลือบ้างตามความจำเป็นและระดับของการพัฒนา ในขณะที่หมู่บ้านในโซนสีเขียวนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยแม้ว่าอาจเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบบ้างแต่เพียงเล็กน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับภาครัฐจึงทำให้ได้รับเงินช่วยเหลือที่กำหนดไว้ตามที่นายกรัฐมนตรีได้กล่าวว่า “รัฐบาลจะไม่ให้เงินสักบาทเดียวแก่พื้นที่สีแดงเพราะไม่ต้องการให้พวกเขาเหล่านั้นใช้เงินไปช่วยผู้ก่อการร้ายที่ต้องการจะแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย” (Rohan Gunaratna, 2005 อ้างถึงในแพร ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2551, บทคัดย่อ)

นอกจากนี้งานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมามากหลายข้อค้นพบเนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงวาทกรรมความขัดแย้งจากสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมสมัยจากชุดเหตุการณ์ความไม่สงบ เมื่อ พ.ศ.2547 ถึงปัจจุบัน จากข้อมูลการศึกษาพบว่าระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ Duncan Mc Cargo (2552, Abstract) ที่ได้นำเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนใต้” ช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2547- พ.ศ. 2551 พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นปรากฏพบตัวเลขผู้เสียชีวิตมากซึ่งถือเป็นอันดับสามของโลกรองจากประเทศอิรักและอัฟกานิสถาน ซึ่งทุกภาคส่วนจำเป็นต้องทำความเข้าใจพลวัตของระบบและเสนอทางออกใหม่ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากการมองปัญหาส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนใต้เป็นปัญหาทางการเมืองจึงเสนอรูปแบบการปกครองแบบ Autonomy ให้มีการปฏิรูปการปกครองซึ่งสอดคล้องกับศรีสมภพ จิตรภิมภิมศรี (2549, บทคัดย่อ) ที่ได้ระบุว่าความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องของการเมืองฉะนั้นการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ทั้งอำนาจและปัญหาที่แท้จริงเพื่อคลายปมของปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งจะเป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมแห่งอำนาจเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางอำนาจของรัฐโดยมีนัยยะที่เชื่อมโยงโดยตรงไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นต้องวิเคราะห์ความเป็นจริงของฐานอำนาจในพื้นที่ที่ต้องนำไปสู่การแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการบริหารใหม่ที่เหมาะสมกับพื้นที่โดยให้มีการตั้งกระทรวงการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้รูปแบบจำลองการปกครองแบบใหม่จะเป็นการผนวกรวมเอาทั้งรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นเข้าด้วยกัน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองที่อิงกับอัตลักษณ์ของพื้นที่โดยมีระบบสมาชิกประชาชนเป็นส่วนยอดของกระบวนการมีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็นและตรวจสอบการบริหารอีกชั้นหนึ่งโดยยึดหลัก 3 ประการประกอบด้วย (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์, 2551, บทคัดย่อ)

1. การสร้างสมดุล ที่ทั้งฝ่ายศาสนา การเมืองการปกครองสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้โครงสร้างใหม่
2. การสร้างสำนึกทางวัฒนธรรม คือเรื่องอัตลักษณ์ในชาติพันธ์ ศาสนาและประวัติศาสตร์
3. การปรับเปลี่ยนอำนาจรัฐ ที่ยังผูกติดกับความป็นรัฐชาติแบบเก่าให้ก้าวหน้าและทันสมัย

ในท้ายที่สุดสถานการณ์ความรุนแรงอันเนื่องมาจากความขัดแย้งร่วมสมัย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันได้ปรากฏภาพและสัญลักษณ์ของการใช้ความรุนแรงต่อสู้/ตอบโต้กันระหว่างรัฐกับท้องถิ่นที่เพิ่มมากขึ้นจากสาเหตุที่ซับซ้อนอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐที่สะท้อนถึงการพยายามสร้างและยึดเหนี่ยวความเป็นอื่นให้เกิดขึ้นกับกลุ่มขบวนการที่พยายามรักษาอัตลักษณ์เฉพาะของตนเองอย่างสุดความสามารถอันนำไปสู่การก่อรูปของความขัดแย้งจากการต่อต้านอำนาจรัฐไทยภายใต้สนามทางวาทกรรมของคู่ขัดแย้งทางอุดมการณ์อย่างเข้มข้น ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากความย้อนแย้งทางสังคมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตสร้างความอึดอัดใจในหมู่ชาวมุสลิมเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลแต่ละสมัยแต่ก็ไม่ได้นำไปสู่การสร้างที่มีประสิทธิภาพต่อกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงเกิดภาพของความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและประกอบกับปัญหาจากการฉวยใช้สถานการณ์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์มิชอบของกลุ่มคนบางกลุ่มก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสร้างเสริมความรุนแรงให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ ดังนั้นรัฐไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินการลดเงื่อนไขทางการเมืองที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งนั้นลดความรุนแรงทั้งในเชิงปริมาณและเนื้อหา อย่างเร่งด่วนและให้ความสำคัญอย่างจริงจังพร้อมทั้งต้องยอมรับว่าสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสนามวาทกรรมแห่งความรุนแรงของปริณทผลสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นนอกจากจะปรากฏภาพของคู่ขัดแย้งหลักระหว่างรัฐกับกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในท้องถิ่นในบริบทของการต่อสู้ทางอุดมการณ์กระแสหลักและกระแสต่อต้าน แล้วแล้วยังมีการก่อรูปของปัญหาที่ซับซ้อนและหลากหลายจากเงื่อนไขที่นำไปสู่การสร้างเสริมสถานการณ์ความรุนแรงอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่าง ๆ ที่ถูกบรรจุอยู่ในชุดอุดมการณ์ทางเลือกอื่นที่อาศัยช่องว่างในสนามทางวาทกรรมดังกล่าวอีกด้วย ซึ่งหากปราศจาก

มาตรการเหล่านี้แล้วการใช้แนวทางการปราบปรามที่รุนแรงหรือพยายามที่จะปลูกฝังความคิดชาตินิยมแบบไทยในหมู่คนมลายูมุสลิม อาจจะถูกพัฒนาให้กลายเป็นการสร้างความโกรธแค้นให้เพิ่มมากขึ้นและเป็นเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงชุดใหม่เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ และ หล่อเลี้ยงให้ความขัดแย้งยืดเยื้อยาวนานต่อไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการความขัดแย้งควรพิจารณาจากชุดนโยบายด้านการพัฒนากับการสร้างความมั่นคงควบคู่กัน และควรให้ความสำคัญกับลักษณะหรือเงื่อนไขของกลุ่มคนหรือชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งมากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างความขัดแย้งโดยรัฐเสียเอง ในขณะที่เดียวกันจะต้องบูรณาการการคลี่คลายปัญหาเพื่อยุติความรุนแรงอันเกิดจากความขัดแย้งด้วยกระบวนการเสริมสร้างสันติภาพให้ครอบคลุมถึงความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและทรัพยากรที่ยั่งยืนด้วย

2. การจัดการความขัดแย้งควรให้ความสำคัญกับเงื่อนไขต่าง ๆ อันเป็นลักษณะเฉพาะในระดับท้องถิ่น ผ่านมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่แท้จริงของกลุ่มชนวนการเคลื่อนไหวรวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ นอกเหนือจากการใช้ความมั่นคงและการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียวควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจลักษณะและเงื่อนไขที่สะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการจัดการความขัดแย้งเป็นไปอย่างประสิทธิผลและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ควบคู่ไปกับการสร้างพื้นที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งในและนอกพื้นที่ โดยเฉพาะภาคประชาสังคมได้มีโอกาสมีกิจกรรมวิชาการหรือต่อรองเกี่ยวกับการเสนอทางเลือกใหม่ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งและแก้ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ควรการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทานว่าด้วย “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” รวมทั้งยึดมั่นแนวทางสันติวิธีเป็นบรรทัดฐานในการแก้ไขปัญหาซึ่งการนำองค์ความรู้จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างแนวทางการนำไปปฏิบัติใช้ที่ถูกต้อง เพื่อให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในความแตกต่างที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ของสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม. (2553, 16-22 เมษายน) นครปัตตานีหรือเขตบริหารพิเศษ: ความจริงจากพื้นที่. *มติชนสุดสัปดาห์*. หน้า 25-27.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2558). ปฏิบัติการและการต่อสู้ทางวาทกรรมในการ พัฒนาอุตสาหกรรม: ศึกษากรณีการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้ตัวแบบมาตาฟุต. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย*, 7(2), 223-245.
- ชูลีพร วิรุณหะ. (2551). *บุหงารายา: ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก. (2549). *นักสังคมศาสตร์บนถนนสายสิ่งแวดล้อม จากนิเวศวิทยาวัฒนธรรมสู่นิเวศวิทยาการเมืองและนิเวศวิทยาแห่งการปลดปล่อย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา: อ้วนาง ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2554). การจัดการศึกษาเพื่อชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนตึกวาในสามจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 6(2), 115-142.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์และคณะ. (2551). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษานโยบาย มาตรการและแนวทางการ แก้ปัญหาความไม่สงบ และการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักวิจัยและพัฒนา.
- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2551). *โครงการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง* (พ.ศ. 2547-2550). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เมธาวี ขติยะสุนทร. (2555). *การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ที่รายงานในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน ประชานิยมของไทย*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี. (2549). *ความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือโครงสร้างความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้: สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบ 2 ปี* (พ.ศ. 2547-2548). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.).
- สมัชชา นิลปัทม์. (2552). *เล่าขานประวัติศาสตร์และบทวิพากษ์การต่อสู้หลายแนวทางรัฐปัตตานี*. เข้าถึงได้จาก : <http://www.midnightuniv.org>. 16 เมษายน 2557.

- สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2527). *สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2549). *ข้อเสนอแนวทางแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหาความมั่นคงในจังหวัดภาคใต้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2552). *คิดอย่างมีเชล ฟุโกต์ คิดอย่างวิพากษ์ : จากทฤษฎีของอັตบุคคถึงจุดเปลี่ยนของอັตตา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อารีฟิน บินจิและคณะ. (2558). *“ปาตานี” ประวัติศาสตร์และการเมืองในโลกมลายู*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- อุทัย ดุลยเกษมและเลิศชาย ศิริชัย. (2548). *ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง : กรณีวิกฤติการณ์ชายแดนภาคใต้*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of language*. (2nded). New York: Longman.
- Mc Cargo, Duncan. (2008). *Tearing Apart the Land: Islam and legitimacy in Southern Thailand*. Itacha NY and London: Cornell University Press.
- Scott, James C. (1985). *Weapons of the Weak: Everyday Forms of Peasant Resistance*. New Heaven and London: Yale University Press.

วารสารบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร